

Дячков Дмитро Володимирович	Асистент кафедри менеджменту і адміністрування, Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, тел. 066-172-23-11 dmiraf@ukr.net	Методичні підходи до оцінки інформаційного потенціалу підприємства	Розглянуто методи оцінки інформаційного потенціалу підприємства. Запропоновано алгоритм оцінки інформаційного потенціалу на основі використання трьохрівневої системи показників.
--------------------------------	---	---	--

Дячков Д.В.

У статті проведено дослідження і порівняння сучасних методів оцінки інформаційного потенціалу підприємства. Досліджено методичний інструментарій оцінки інформаційного потенціалу. Визначено основні проблеми оцінки рівня інформаційного потенціалу суб'єктів господарювання. Розроблено алгоритм діагностики інформаційного потенціалу підприємства. Запропоновано методику оцінки інформаційного потенціалу системи, в основу якої покладена трьохрівнева система показників.

Ключові слова: інформація, інформаційний ресурс, інформаційний потенціал, система показників, алгоритм, соціально-економічна система.

Дячков Д.В.

В статье проведено исследование и сравнение современных методов оценки информационного потенциала предприятия. Исследован методический инструментарий оценки информационного потенциала. Определены основные проблемы оценки уровня информационного потенциала субъектов хозяйствования. Разработан алгоритм диагностики информационного потенциала предприятия. Предложена методика оценки информационного потенциала системы, в основу которой положена трехуровневая система показателей.

Ключевые слова: информация, информационный ресурс, информационный потенциал, система показателей, алгоритм, социально-экономическая система.

Dyachkov D.

In this paper a study and comparison of current methods for assessing the information potential of the company are described. The methodological assessment of information potential tools is Investigated. Determined the main problem of assessing of the level of information potential of entrepreneurs. The algorithm of diagnostic information potential business. A methodology for assessing the potential of information systems, which is based on three-tier system performance is elaborated.

Keywords: information, information resources, information capacity, system performance, algorithm, socio-economic system.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасний стан економічного розвитку країни значною мірою визначається динамічністю високотехнологічних галузей народного господарства. При цьому стратегічного значення набуває розвиток інформаційно-комунікаційного комплексу, що сприяє забезпеченню науково-технічної і економічної незалежності країни, а також економічної та інформаційної самодостатності суб'єктів господарювання.

Адаптація до динамічних змін ринку і вибір оптимальної стратегії розвитку набувають визначального значення в діяльності підприємств в сучасних умовах господарювання. Актуалізація процесів формування та використання інформаційних ресурсів, як головних чинників подолання ентропійних явищ у процесі управлінської діяльності, зумовлюють необхідність їх кількісного та якісного вираження шляхом розробки методів оцінки інформаційного потенціалу соціально-економічної системи. В свою чергу, оцінка інформаційної діяльності підприємства та безпосередньо інформаційних процесів, що її визначають, є одним з найскладніших завдань сучасної системи менеджменту.

Складність зазначеної проблеми полягає, насамперед, у багатоаспектності її подання. Термін «інформаційний потенціал» не має широкого розповсюдження в сучасній економічній літературі. Однак, найчастіше, він використовується в невизначено-якісному значенні і практично не має обґрунтованої взємоув'язаної системи показників та цілісності методики їх розрахунків.

Дослідженню проблем інформатизації управління, формуванню інформаційного потенціалу, визначенню методів його оцінки присвячені праці таких вчених як Казанцев А., Серова Є., Кастельс М., Русакова Є., Годин В. Ілляшенко С., Новаківський І., Коробкова Ю., Корольов О., Уманський Ю., та ін.

Незважаючи на наявні теоретико-методичні досягнення із зазначеної тематики, головними проблемами оцінки складових інформаційного потенціалу підприємства є: вибір найбільш значущих показників для оцінки інформаційного потенціалу; розробка методики оцінки цих показників і визначення інтегрального показника інформаційного потенціалу.

Окреслені проблеми визначають мету дослідження, що полягає у формуванні найбільш уніфікованої методики оцінки інформаційного потенціалу підприємства.

Більшість авторів визначають критерії оцінки інформаційного потенціалу, виходячи з розуміння сутності даного поняття і його предметної області.

Так, класичним є підхід, згідно якого інформаційний потенціал розглядається як складова частина економічного потенціалу, а відповідно методика його оцінки визначається з урахуванням загальної мети оцінки економічного потенціалу

підприємства. Зрештою, оцінка інформаційного потенціалу здійснюється переважно у вартісному вираженні економічної ефективності діяльності підприємства (ВВП, обсяг реалізації, чистий прибуток і т.д.), або подається у вигляді показників, що характеризують його технічну сторону (обсяг інформаційних ресурсів, технічних засобів, види комунікаційного зв'язку, тощо) [3; 4].

В такому випадку, в якості інтегрального показника, крім того комплексно характеризує ефективність використання інформаційних ресурсів підприємства, переважно застосовується показник віддачі інформаційного потенціалу, що визначається як відношення валового обсягу продукції (робіт, послуг) до витрат на його формування і використання.

Вартісну оцінку інформаційного потенціалу також проводять через оцінку витрат на формування і використання інформаційних ресурсів, включаючи витрати на придбання зовнішніх інформаційних продуктів. Під витратами на формування інформаційного ресурсу розуміють витрати на управлінську діяльність. Інколи, в окрему статтю виділяються витрати на придбання зовнішніх інформаційних продуктів, які забезпечують прийняття конкретного управлінського рішення.

Згідно ресурсного підходу, інформаційний потенціал підприємства визначається як сукупність інформаційних ресурсів (економічна інформація, права власності, засоби комунікації, знання та досвід працівників тощо), а його оцінка зводиться до визначення інтегрального показника, базисом для якого виступають кількісні та якісні характеристики елементів інформаційного потенціалу підприємства [1; 2; 9].

Погляди окремих дослідників на проблему визначення рівня інформаційного потенціалу підприємства теж неоднозначні. Так, Ілляшенко С.М. виділяє ресурсну (технічну) частину інформаційного потенціалу і «потенційну» частину – можливість застосування. Першу складову він пропонує оцінювати шляхом вимірювання абсолютних величин, а другу - враховуючи ступінь важливості, необхідності і можливості застосування першої [1].

В свою чергу, Коробкова Ю.Ю. зазначає, що вимірювання інформаційного потенціалу підприємства слід здійснювати через системну оцінку двох факторів:

оцінку можливості взаємодії із зовнішнім інформаційним простором та оцінку факторів забезпечення внутрішніх можливостей перетворення інформаційних потоків [4].

Русакова Є.В. пропонує здійснювати оцінку інформаційного потенціалу через систему групових інтегральних показників, головними з яких виступають: показники інформаційної відкритості і здатність впровадження в зовнішнє інформаційний простір, показники забезпеченості інформаційними ресурсами та рівень їх розвитку та показники якості інформаційного забезпечення [9].

Дещо неординарний підхід до оцінки інформаційного потенціалу запропонований Уманським І.І., який передбачає здійснення оцінки досліджуваної категорії на основі системи кількісно-вартісних показників результативності впровадження та використання інтелектуальних активів підприємства [10].

Корольов О.Л. пропонує оцінку інформаційного потенціалу проводити на основі показника інформаційної потужності підприємства, яку визначає як кількість інформації, що формується в процесі інформаційної діяльності підприємства [5].

Окрема група авторів стверджує, що комплексна оцінка інформаційного потенціалу підприємства здійснюється за допомогою відомого у математиці методу відстаней. При цьому кількісні оцінки показників порівнюються безпосередньо, а якісні оцінки переводяться у бальні [7; 8].

Сутність розглянутих підходів зводиться до визначення загальних критеріїв або екстрапольованих показників в оцінці окремої компоненти інформаційного потенціалу, що свідчить про відсутність чіткої методології, яка б забезпечувала проведення комплексної діагностики інформаційного потенціалу підприємства.

Водночас, зазначені методи досить прості та універсальні, але параметри, за якими пропонується оцінювати інформаційний потенціал, не несуть конкретики і не визначають одиницю його виміру та нормативне значення.

На думку авторів, методика оцінки інформаційного потенціалу, в першу чергу, має бути спрямована на визначення достатнього рівня інформаційних ресурсів підприємства для подолання ентропійних явищ в управлінні. По-друге, вона

повинна містити набір істотних характеристик і показників, які дозволили б ідентифікувати і виміряти основні властивості інформаційного потенціалу.

Враховуючи вищезазначене, алгоритм оцінки інформаційного потенціалу підприємства повинен базуватися на проходженні 4 основних етапів:

Етап 1. Визначення складових елементів інформаційного потенціалу підприємства. Визначення рівня інформаційного потенціалу підприємства проводиться за трьома різними напрямками: поточний стан; аналіз тенденцій зміни; ефективність використання складових інформаційного потенціалу.

Етап 2. Визначення показників по кожній складовій інформаційного потенціалу. Для комплексного аналізу інформаційного потенціалу підприємства доцільно використовувати інтегральні показники, що характеризують кінцеві результати роботи підприємства.

Етап 3. Визначення рівня інформаційного потенціалу підприємства та його характеристика; вибір показників по кожній складовій; визначення нормативних (максимального або мінімального) значень показників (відповідно до рівня розвитку інформаційного потенціалу); визначення значущості кожної складової інформаційного потенціалу;

Етап 4. Розрахунок обраних показників; визначення рівнів показників та відповідних балів; визначення сум балів за складовими; визначення підсумкового рівня інформаційного потенціалу.

Оскільки інформація являє собою енергетично-речовий потік, має специфічні властивості, тому вона не завжди піддається чіткому алгебраїчному опису. Отже, науково-обґрунтованим, на нашу думку, буде поєднання кількісних та якісних критеріїв для здійснення оцінки інформаційного потенціалу.

Якісні показники інформаційного потенціалу являють собою сукупність (набір) ознак, які однозначно ідентифікують основні його властивості. Вони визначаються через формування множин градацій ознак в системі якісних класифікаційних шкал для інформаційного потенціалу.

Кількісні показники інформаційного потенціалу уособлюють числові величини, які дають оцінку інтенсивності прояву основних його властивостей. Вони

формуються через систему методів виміру, або розрахунків, які дозволяють оцінити інтенсивність прояву властивостей інформаційного потенціалу за допомогою числових шкал.

На основі узагальнення положень існуючих підходів, доцільно запропонувати застосовувати методику діагностики інформаційного потенціалу системи, в основу якої покладена трьохрівнева система показників.

Перший рівень цієї системи, в основному, представлений абсолютними показниками, що здійснюють оцінку первинних параметрів інформаційних ресурсів, наявності інформаційних технологій та системи управління інформаційним потенціалом. На цьому рівні визначаються обсяги інформаційних ресурсів, обсяги програмного забезпечення, що реалізують інформаційні технології. Оцінюється кількісний склад і кваліфікація персоналу, задіяного у процесі управління інформаційною системою підприємства, обчислюються потужності засобів обробки інформації, тощо.

Другий рівень передбачає використання розрахункових (базових) показників, які на відміну від попередньої групи показників, є більш суб'єктивними, характеризують якісні параметри та відображають інтенсивність базових властивостей інформаційного потенціалу та його складових. Даний рівень представлений алгебраїчними виразами, які мають на меті кількісно виразити якісні характеристики досліджуваного явища, та, можливо, розрахувати їх результативність (сумарна інформаційна потужність основних інформаційних джерел, рівень охоплення елементів системи менеджменту інформаційним полем, тощо).

Третій рівень передбачає використання інтегральних показників, що оцінюють сумарний (інтегральний) вплив інформаційного потенціалу на рівень інформаційного забезпечення соціально-економічної системи.

Вищезазначене можливо здійснити шляхом використання системи групових інтегральних показників оцінки інформаційного потенціалу, яка передбачає оцінку його основних складових:

1. Рівень розвитку інформаційно-технологічного потенціалу підприємства, в межах якого, вимірюються інформаційні ресурси; інформаційно-комп'ютерні та телекомунікаційні технології; автоматизовані інформаційні системи і механізми; інформаційно-телекомунікаційна інфраструктура; інформаційна індустрія, телекомунікації і зв'язок; обчислювальний комплекс як технічний базис інформаційної індустрії, включаючи програмне і апаратне забезпечення; система комп'ютерної освіти та підготовки кадрів і т.д.

2. Рівень інформаційного потенціалу управління, що передбачає кількісне вираження таких показників як: «сума» інтелектуального капіталу підприємства, ступінь формування та використання баз знань, рівень впровадження штучного інтелекту, компетенції управлінського персоналу, ступінь впровадження електронного бізнесу і т.д.

3. Аналіз розвитку країни в напрямку інформаційного суспільства, економіки знань, впровадження технологій електронного уряду, використання інформаційно-комунікаційних технологій в економічній, політичній, соціальній сферах, сфері культури тощо. Комплексний аналіз факторів зовнішнього інформаційного середовища служить основою для визначення відповідності інформаційного потенціалу країни та ефективності використання інформаційного потенціалу підприємства.

Дана система передбачає встановлення ступеня впливу найбільш важливих факторів, для чого застосовується метод аналітичного ієрархічного процесу. Для окремого показника групи визначається вектор пріоритетів, в кожному з яких елементи формують вагу впливу відповідних одиничних показників на інтегральний.

Система показників оцінки інформаційного потенціалу об'єктів господарювання повинна приймати форму ієрархічної структури, що дозволить деталізувати або інтегрувати показники, які характеризують стан різних видів інформаційних ресурсів і напрямків їх використання.

Індикатори нададуть змогу формувати рейтинг досліджуваного об'єкту, визначати однорідні кластери, для яких в подальшому можуть застосовуватися

уніфіковані методичні правила і процедури організації процесу управління розвитком інформаційного потенціалу.

Таким чином, запропонована методика діагностики інформаційного потенціалу, яка базується на взаємозв'язку та взаємоузгодженості трьох рівнів показників оцінки, дозволяє на різних рівнях деталізації порівнювати, аналізувати, оцінювати ступінь використання інформаційних технологій та інформаційних ресурсів підприємств різних галузей господарювання.

Перспективними напрямками наукових досліджень залишаються невирішені питання, пов'язані з практичними аспектами застосування методології оцінки інформаційного потенціалу соціально-економічних систем в умовах глобалізації економічних відносин та формування єдиного інформаційного простору.

Література

1. Ілляшенко С.М. Інформаційний потенціал підприємства / С.М. Ілляшенко // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. - 2004. - № 9 (68). - С. 11-18.
2. Казанцев А.К., Серова Е.Г., Серова Л.С., Руденко Е.А. Информационно-технологические ресурсы российской экономики / Под ред. Казанцева А.К. - Высшая школа менеджмента СПбГУ. – СПб.: Издат. дом С.-Петерб. гос. ун-та.- 2007. – 232 с.
3. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура. / пер. с англ. под ред. О. Шкарамана. М. - 2000. – 452 с.
4. Коробкова Ю.Ю. Проблема системного підходу врахування чинників при оцінці інформаційного потенціалу підприємств машинобудування: Тези доповідей науково-практичної конференції [«Сучасний менеджмент: проблеми та перспективи»], (м. Санкт-Петербург, 16 квітня 2009 р.) / - СПб.: СПбГІЕУ, 2009 . - 399 с.
5. Корольов О.Л. Методика оцінки інформаційного потенціалу підприємства / А.Л. Корольов / / Вчені записки Таврійського національного університету імені

В.І. Вернадського. Серія «Економіка та управління». - 2011. - № 1. Том 24 (63). - С. 109-113.

6. Мансурова Н.А., Шутяева Н.О. / Методические основы оценки производственного потенциала промышленного предприятия // Экономические исследования. 2012. №4. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/metodicheskie-osnovy-otsenki-proizvodstvennogo-potentsiala-promyshlennogo-predpriyatiya>

7. Новаківський І.І. Інформаційний потенціал системи управління підприємством: дис. кандидата екон. наук.: 08.06.01 "Екон. підприємств і форми господарювання" / Новаківський І.І.– Львів: 2002. – 227 с.

8. Роуз Дж., Даелленбах С. Переосмысление методов исследований для ресурсной концепции: выявление источников устойчивых конкурентных преимуществ / Дж Роуз., С. Даелленбах // Российский журнал менеджмента. – 2003. - Т.1. - №2. - С.115-126.

9. Русакова Є.В. Інформаційний потенціал промислових підприємств: оцінка, динаміка, резерви підвищення [Текст]: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.05 / Є.В. Русакова. - Самара, 2006. - 26 с.

10. Уманський І.І. Оцінка інформаційно-інтелектуальних ресурсів інноваційного потенціалу оператора зв'язку. / Уманський І.І. // Збірник: наукові праці ОНАЗ. - 2010. - №2. – С 196-202.